

Правління Національного банку України
ПОСТАНОВА

23 грудня 2024 року

Київ

№ 158

Про затвердження Положення про порядок визначення банками України та банківськими групами мінімального розміру ризику розрахунку

Відповідно до статей 7, 15, 55, 56, 58 Закону України “Про Національний банк України”, статей 9, 35, 66 Закону України “Про банки і банківську діяльність”, з метою імплементації положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 575/2013 від 26 червня 2013 року про пруденційні вимоги для кредитних установ та про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 648/2012 (зі змінами) щодо визначення банками України та банківськими групами мінімального розміру ризику розрахунку Правління Національного банку України **постановляє**:

1. Затвердити Положення про порядок визначення банками України та банківськими групами мінімального розміру ризику розрахунку (далі – Положення), що додається.

2. Банкам України:

1) розробити / доопрацювати внутрішньобанківські документи для визначення мінімального розміру ризику розрахунку до 31 жовтня 2025 року (включно);

2) здійснити розрахунок у тестовому режимі мінімального розміру ризику розрахунку згідно з вимогами Положення:

на звітні дати 01 листопада, 01 грудня 2025 року, 01 січня, 10 січня, 21 січня 2026 року та надати інформацію про результати такого розрахунку до Національного банку України за встановленою ним формою не пізніше 17 листопада, 15 грудня 2025 року, 05 січня, 15 січня, 26 січня 2026 року відповідно;

зі звітної дати 01 лютого 2026 року до звітної дати 28 лютого 2026 року (включно) станом на дати, які є звітними для файлів із показниками статистичної звітності зі щоденною періодичністю подання, та надати інформацію про результати такого розрахунку до Національного банку України за встановленою ним формою до 23 години 00 хвилин робочого дня, наступного за відповідною звітною датою;

3) затвердити та запровадити внутрішньобанківські документи для визначення мінімального розміру ризику розрахунку до 27 лютого 2026 року (включно);

4) здійснювати розрахунок мінімального розміру ризику розрахунку згідно з вимогами Положення починаючи зі звітної дати 01 березня 2026 року.

3. Відповідальним особам банківських груп:

1) розробити / доопрацювати внутрішньогрупові документи для визначення мінімального розміру ризику розрахунку до 31 березня 2026 року (включно);

2) здійснити розрахунок у тестовому режимі мінімального розміру ризику розрахунку згідно з вимогами Положення на звітні дати 01 квітня, 01 липня, 01 жовтня 2026 року та надати інформацію про результати такого розрахунку до Національного банку України за встановленою ним формою не пізніше 10 червня, 10 вересня, 10 грудня 2026 року відповідно;

3) затвердити та запровадити внутрішньогрупові документи для визначення мінімального розміру ризику розрахунку до 31 грудня 2026 року (включно);

4) здійснювати розрахунок мінімального розміру ризику розрахунку згідно з вимогами Положення починаючи зі звітної дати 01 січня 2027 року.

4. Департаменту методології регулювання діяльності банків (Оксана Присяженко) після офіційного опублікування довести до відома банків України інформацію про прийняття цієї постанови.

5. Постанова набирає чинності з 01 січня 2025 року.

Голова

Андрій ПИШНИЙ

Інд. 22

ЗАТВЕРДЖЕНО
Постанова Правління
Національного банку України
23 грудня 2024 року № 158

Положення про порядок визначення
банками України та банківськими групами
мінімального розміру ризику розрахунку

I. Загальні положення

1. Це Положення розроблено відповідно до Законів України “Про банки і банківську діяльність”, “Про Національний банк України”.

Підходи, визначені цим Положенням, ґрунтуються на нормах Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 575/2013 від 26 червня 2013 року про пруденційні вимоги для кредитних установ та про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 648/2012 (зі змінами), а також ураховують принципи і рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду щодо ризику розрахунку.

2. Терміни та скорочення в цьому Положенні вживаються в такому значенні:

1) мультиплікатор ризику за операцією – компонент розрахунку розміру ризику розрахунку за операцією за принципом “поставки проти оплати”, який відображає ймовірність отримання збитків (втрат) або недоотримання запланованих доходів банком / учасником банківської групи внаслідок невиконання контрагентом зобов’язання за договором;

2) Положення № 346 – Положення про застосування Національним банком України заходів впливу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 17 серпня 2012 року № 346, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 17 вересня 2012 року за № 1590/21902 (зі змінами);

3) поточна ринкова ціна – уживається в значенні, визначеному в підпункті 21 пункту 5 розділу I Інструкції з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 26 грудня 2018 року № 153 (зі змінами);

4) ризик розрахунку (Settlement Risk) – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок

невиконання / несвоєчасного виконання контрагентом своїх зобов'язань з оплати / поставки / передачі цінних паперів, товарів, іноземної валюти згідно з договором купівлі / продажу / обміну таких активів;

5) розрахунки за принципом “поставка проти оплати” – уживається в значенні, визначеному в пункті 56 частини першої статті 2 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”;

6) товар – біржовий товар у значенні, визначеному в Законі України “Про товарні біржі”, та дорогоцінні метали;

7) ціна активу – курс іноземної валюти, ціна одиниці цінного папера, товару;

8) цінний папір – уживається у значенні, визначеному в частині першій статті 8 Закону України “Про ринки капіталу та організовані товарні ринки”.

Інші терміни, що вживаються в цьому Положенні, уживаються у значеннях, визначених законами України та нормативно-правовими актами Національного банку України (далі – Національний банк).

3. Це Положення встановлює порядок визначення банками України та банківськими групами (кредитно-інвестиційною підгрупою) мінімального розміру ризику розрахунку для його врахування під час розрахунку нормативів достатності капіталу.

4. Банк / відповідальна особа банківської групи (далі – банк) розробляє та затверджує рішенням уповноваженого органу внутрішньобанківські / внутрішньогрупові документи для визначення мінімального розміру ризику розрахунку (далі – внутрішньобанківські документи), які документально закріплюють процес розрахунку мінімального розміру ризику розрахунку, регламентують інші питання, що пов'язані з отриманням даних для цілей такого розрахунку та враховують вимоги цього Положення.

Внутрішньобанківські документи можуть бути частиною окремих внутрішньобанківських / внутрішньогрупових документів щодо управління ризиками.

Банк (крім банку, що набув статусу системно важливого), який у декларації схильності до ризиків визначив уникнення ризику розрахунку і дотримується нульового ризик-апетиту (не укладав та не має намірів укладати з контрагентами договорів купівлі / продажу / обміну активу), має право не передбачати його розрахунок у внутрішньобанківських документах щодо ризику розрахунку.

5. Відповідність внутрішньобанківських документів та визначеного банком мінімального розміру ризику розрахунку вимогам цього Положення є

предметом оцінки Національним банком під час здійснення банківського нагляду.

Внутрішньобанківські документи подаються Національному банку на його запит, а також уповноваженим Національним банком особам під час здійснення інспекційної перевірки.

Неподання внутрішньобанківських документів для ознайомлення на запит Національного банку або уповноважених Національним банком осіб під час здійснення інспекційної перевірки є підставою для застосування до банку заходів впливу згідно з Положенням № 346.

Відсутність у банку / банківської групи внутрішньобанківських документів є підставою для прийняття Національним банком рішення про неефективність та неадекватність системи управління ризиком розрахунку в банку / банківській групі, а також застосування заходів впливу згідно з Положенням № 346.

6. Мінімальний розмір ризику розрахунку розраховується в гривні / гривневому еквіваленті за офіційним курсом гривні до кожної з іноземних валют, установленим Національним банком на дату розрахунку:

1) банком – щодня, ґрунтуючись на даних бухгалтерського обліку банку та додаткових даних;

2) відповідальною особою банківської групи – щокварталу, ґрунтуючись на даних субконсолідованого балансу кредитно-інвестиційної підгрупи банківської групи та додаткових даних.

7. Банк визначає мінімальний розмір ризику розрахунку за операціями, що відображені в бухгалтерському обліку за балансовими та позабалансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 11 вересня 2017 року № 89 (зі змінами), та які стосуються:

1) купівлі / продажу / обміну цінних паперів (крім операцій репо та зворотного репо), іноземної валюти, товарів, що утримуються в торговій / банківській книзі, розрахунки за якими проводяться за принципом “поставка проти оплати” (далі – операції за принципом “поставка проти оплати”);

2) купівлі / продажу / обміну цінних паперів, іноземної валюти, товарів, що утримуються в торговій / банківській книзі, розрахунки за якими проводяться без принципу “поставка проти оплати” (далі – операції без принципу “поставка проти оплати”).

8. Банк визначає мінімальний розмір ризику розрахунку за такою формулою:

$$PP_{Oz} = (\sum_{i=1}^n PP_{Oz_{3Pi}}) \cdot 10 + \sum_{j=1}^m PP_{Oz_{BPj}} \quad (1),$$

де PP_{Oz} – мінімальний розмір ризику розрахунку;

n – загальна кількість операцій за принципом “поставка проти оплати”;

i – порядковий номер операції за принципом “поставка проти оплати”;

$PP_{Oz_{3Pi}}$ – розмір ризику розрахунку i -ої операції за принципом “поставка проти оплати”, визначений згідно з розділом II цього Положення;

m – загальна кількість операцій без принципу “поставка проти оплати”;

j – порядковий номер операції без принципу “поставка проти оплати”;

$PP_{Oz_{BPj}}$ – розмір ризику розрахунку j -ої операції без принципу “поставка проти оплати”, визначений згідно з розділом III цього Положення.

II. Визначення розміру ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати”

9. Банк розраховує ризик розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати” починаючи з п'ятого робочого дня, наступного за днем невиконання контрагентом зобов'язання за договором, укладеним між банком / учасником банківської групи та контрагентом, до дати припинення визнання банком / учасником банківської групи в бухгалтерському обліку такого зобов'язання в разі одночасного настання таких подій:

1) контрагент на дату розрахунку не виконав зобов'язання (повністю / частково) за договором за операцією за принципом “поставка проти оплати”;

2) різниця між визначеною в договорі ціною активу / активів та визначеною на дату розрахунку його / їх поточною ринковою ціною (далі – різниця ціни) призводить до отримання збитків (втрат) або недоотримання запланованих доходів банком / учасником банківської групи.

10. Банк визначає розмір ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати” за такою формулою:

$$PP_{Oz_{3Pi}} = \Delta C \cdot M \quad (2),$$

де $PP_{Oz_{3Pi}}$ – розмір ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати”;

ΔC – різниця ціни:

активу, визначена згідно з пунктом 11 розділу II цього Положення, за операцією з купівлі / продажу активу;

активів, визначена згідно з пунктом 12 розділу II цього Положення, за операцією з обміну активів;

M – значення мультиплікатора ризику за операцією (M), визначене згідно з пунктом 13 розділу II цього Положення.

11. Банк визначає різницю ціни активу за операцією з купівлі / продажу за такою формулою:

$$\Delta Ц = | (Ц_{\text{договірна}} - Ц_{\text{ринкова}}) | \quad (3),$$

де $\Delta Ц$ – різниця ціни активу, що придбавається / продається;

$Ц_{\text{договірна}}$ – визначена в договорі ціна активу, що придбавається / продається. Використовується визначена в договорі ціна активу без суми податку на додану вартість;

$Ц_{\text{ринкова}}$ – поточна ринкова ціна активу, що придбавається / продається, визначена на дату розрахунку або справедлива вартість такого активу, визначена банком відповідно до вимог Міжнародного стандарту фінансової звітності 13 “Оцінка справедливої вартості” – якщо немає ринкової ціни цього активу. Використовується поточна ринкова ціна активу / справедлива вартість активу без суми податку на додану вартість.

12. Банк визначає різницю ціни активів за операцією з обміну таким чином:

1) як сукупну суму різниці ціни активу, що передається, та різниці ціни активу, що отримується, – якщо різниця ціни активу, що передається, та різниця ціни активу, що отримується, призводять до отримання збитків (втрат) або недоотримання запланованих доходів;

2) як перевищення різниці ціни активу, яка призводить до отримання збитків (втрат) або недоотримання запланованих доходів, над різницею ціни активу, яка не призводить до отримання збитків (втрат) або недоотримання запланованих доходів, – якщо різниця ціни активу, що передається / отримується, призводить до отримання збитків (втрат) або недоотримання запланованих доходів, але різниця ціни активу, що отримується / передається, не призводить до отримання збитків (втрат) або недоотримання запланованих доходів.

13. Банк визначає значення мультиплікатора ризику за операцією (M) залежно від кількості робочих днів прострочення виконання контрагентом зобов’язання за договором згідно з таблицею:

№ з/п	Значення мультиплікатора ризику за операцією (М)	Кількість робочих днів прострочення виконання контрагентом зобов'язання за договором
1	2	3
1	10%	5–15
2	50%	16–30
3	75%	31–45
4	100%	більше 46

14. Приклади визначення розміру ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати” наведені в додатку 1 до цього Положення.

III. Визначення розміру ризику розрахунку за операцією без принципу “поставка проти оплати”

15. Банк розраховує ризик розрахунку за операцією без принципу “поставка проти оплати” починаючи з дати оплати, поставки / передачі активу банком / учасником банківської групи згідно з договором, укладеним між банком / учасником банківської групи та контрагентом, до дати припинення визнання банком / учасником банківської групи в бухгалтерському обліку зобов'язання контрагента за цим договором у разі одночасного настання таких подій:

1) банк / учасник банківської групи на дату розрахунку здійснив оплату, поставку / передачу активу;

2) контрагент на дату розрахунку не здійснив оплати, поставки / передачі активу.

Банк / учасник банківської групи в разі здійснення операції з контрагентом, зареєстрованим в іноземній державі, розраховує ризик розрахунку починаючи з наступного робочого дня після дати оплати, поставки / передачі активу банком / учасником банківської групи згідно з договором, укладеним між банком / учасником банківської групи та контрагентом.

16. Банк визначає розмір ризику розрахунку за операцією без принципу “поставка проти оплати” згідно з додатком 2 до цього Положення.

Додаток 1
до Положення про порядок визначення
банками України та банківськими групами
мінімального розміру ризику розрахунку
(пункт 14 розділу II)

Приклади визначення розміру ризику розрахунку
за операцією за принципом “поставка проти оплати”

1. Умова прикладу щодо операції з купівлі активу:

- 1) визначена в договорі ціна активу, що придбавається, – 100 000 грн;
- 2) кількість днів прострочення виконання контрагентом зобов’язання за договором – п’ять робочих днів (значення мультиплікатора ризику за операцією 10%).

Таблиця 1

№ з/п	Визначена в договорі ціна активу	Поточна ринкова ціна активу	Різниця ціни активу	Вплив різниці ціни активу	Розмір ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати” (РРОзп)
1	2	3	4	5	6
1	100 000	110 000	+ 10 000	Призводить до отримання збитків	$ 100\,000 - 110\,000 \cdot 10\% = 1\,000$
2	100 000	90 000	- 10 000	Немає	Не розраховується

2. Умова прикладу щодо операції з продажу активу:

- 1) визначена в договорі ціна активу, що продається, – 100 000 грн;
- 2) кількість днів прострочення виконання контрагентом зобов’язання за договором – п’ять робочих днів (значення мультиплікатора ризику за операцією 10%).

Таблиця 2

№ з/п	Визначена в договорі ціна активу	Поточна ринкова ціна активу	Різниця ціни активу	Вплив різниці ціни активу	Розмір ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати” (РРОзп)
1	2	3	4	5	6
1	100 000	110 000	+ 10 000	Немає	Не розраховується
2	100 000	90 000	- 10 000	Призводить до недоотримання запланованих доходів	$ 100\,000 - 90\,000 \cdot 10\% = 1\,000$

3. Умова прикладу щодо операції з обміну акцій на облигації:

- 1) визначена в договорі ціна акцій та облигацій – 100 000 грн;
- 2) кількість днів прострочення виконання контрагентом зобов'язання за договором – п'ять робочих днів (значення мультиплікатора ризику за операцією 10%);
- 3) поточна ринкова ціна акцій зросла, облигацій – знизилася.

Таблиця 3

№ з/п	Вид активу	Визначена в договорі ціна активу, що передається / отримується	Поточна ринкова ціна активу, що передається / отримується	Різниця ціни активу, що передається / отримується	Вплив різниці ціни активу, що передається / отримується	Вплив різниці ціни активів	Розмір ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати” (РРоззп)
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Акції	100 000	110 000	+ 10 000	Немає	Немає	Не розраховується
2	Облигації	100 000	80 000	- 20 000	Немає		

4. Умова прикладу щодо операції з обміну акцій на облигації:

- 1) визначена в договорі ціна акцій та облигацій згідно з договором – 100 000 грн;
- 2) кількість днів прострочення виконання контрагентом зобов'язання за договором – п'ять робочих днів (значення мультиплікатора ризику за операцією 10%);
- 3) поточна ринкова ціна акцій та облигацій зросла.

№ з/п	Вид активу	Визначена в договорі ціна активу, що передається / отримується	Поточна ринкова ціна активу, що передається / отримується	Різниця ціни активу, що передається / отримується	Вплив різниці ціни активу, що передається / отримується	Вплив різниці ціни активів	Розмір ризику розрахунку за операцією за принципом “поставка проти оплати” (РРоззп)
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Акції	100 000	110 000	+ 10 000	Не призводить до отримання збитків	Призводить до отримання збитків; визначається як перевищення різниці ціни активу, яка призводить до отримання збитків (різниця ціни облігацій), над різницею ціни активу, яка не призводить до отримання збитків (різниця ціни акцій)	$(20\,000 - 10\,000) \cdot 10\% = 1\,000$
2	Облігації	100 000	120 000	+ 20 000	Призводить до отримання збитків		

5. Умова прикладу щодо операції з обміну акцій на облигації:

- 1) визначена в договорі ціна акцій та облигацій – 100 000 грн;
- 2) кількість днів прострочення виконання контрагентом зобов'язання за договором – п'ять робочих днів (значення мультиплікатора ризику за операцією 10%);
- 3) поточна ринкова ціна акцій знизилася, облигацій – зросла.

Таблиця 5

№ з/п	Вид активу	Визначена в договорі ціна активу, що передається / отримується	Поточна ринкова ціна активу, що передається / отримується	Різниця ціни активу, що передається / отримується	Вплив різниці ціни активу, що передається / отримується	Вплив різниці ціни активів	Розмір ризику розрахунку за операцією за принципом "поставка проти оплати" (РРОзп)
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Акції	100 000	80 000	- 20 000	Призводить до отримання збитків	Призводить до отримання збитків; визначається як сукупна сума різниць цін активів, що передаються / отримуються (акцій та облигацій)	$(20\,000 + 10\,000) \cdot 10\% = 3\,000$
2	Облигації	100 000	110 000	+ 10 000	Призводить до отримання збитків		

Додаток 2
до Положення про порядок визначення
банками України та банківськими групами
мінімального розміру ризику розрахунку
(пункт 16 розділу III)

Визначення розміру ризику розрахунку за операцією
без принципу “поставка проти оплати”

Таблиця

№ з/п	Кількість робочих днів невиконання контрагентом зобов'язання	Розмір ризику розрахунку за операцією без принципу “поставка проти оплати” (РРозБП) дорівнює		
		за операцією з купівлі	за операцією з продажу	за операцією з обміну
1	2	3	4	5
1	До чотирьох робочих днів після встановленої договором дати виконання контрагентом зобов'язання щодо оплати, поставки / обміну активу	Сумі коштів, оплачених банком / учасником банківської групи	Сумі балансової вартості активу, поставленого банком / учасником банківської групи	Сумі балансової вартості активу, переданого банком / учасником банківської групи
2	П'ять та більше робочих днів після встановленої договором дати виконання контрагентом зобов'язання щодо оплати, поставки / обміну активу	Сумі коштів, оплачених банком / учасником банківської групи, помноженій на 1 000%	Сумі балансової вартості активу, поставленого банком / учасником банківської групи, помноженій на 1 000%	Сумі балансової вартості активу, переданого банком / учасником банківської групи, помноженій на 1 000%